

Dileme in razvojne težnje jugoslovanskega kazenskega prava

Ljubo Bavcon*

Pričujoči prispevek je predavanje, ki ga je pisec imel na V. znanstvenem sestanku Jugoslovanskega združenja za primerjalno pravo in Društva za primerjalno pravo Zvezne Republike Nemčije v dneh od 8. do 11. junija 1976 v Beogradu in Zagrebu. Za kazensko pravo, ki je bilo ena izmed dveh tem na dnevnem redu tega srečanja, so predavanja pripravili še prof. dr. Bogdan Zlatarić z jugoslovanske strani in prof. dr. Eckard Horn (Göttingen) ter prof. dr. Günter Blau (Bergen-Enkheim) z nemške strani. Prof. dr. B. Zlatarić je obdelal novo ustavnopravno razdelitev pristojnosti med federacijo in republikami oziroma avtonomnima pokrajinama in iz tega izvirajoča vprašanja. Zato se pričujoči prispevek navezuje nanj.

DILEME O OBSEGU IN GLOBINI REFORME JUGOSLOVANSKE KAZENSKE ZAKONODAJE

Jugoslavija je po drugi svetovni vojni dobila leta 1951 prvi popolni kazenski zakonik (leta 1947 pa Splošni del kazenskega zakonika). Ta zakonik je nastajal v času po prelomu Jugoslavije z informbirojem in stalinizmom. Zato se je navdihoval s temeljnimi idejami evropskega kazenskega prava — z načelom zakonitosti, pravne varnosti, načelom določenosti kaznivega dejanja v zakonu, dvotirnosti kazenskih sankcij in drugimi podobnimi splošno sprejetimi načeli.

Obsežnejša novela iz leta 1957 je ta načela še potrdila in utrdila v izpeljavi. Poleg tega pa je prinesla nekaj novosti, ki jih je navdihovala med drugim tudi tedaj zelo sodobna teorija o družbeni obrambi, npr. odpravo dosmrtnega odvzema prostosti, znižanje zakonskih splošnih maksimumov kazni strogega zavora z 20 na 15 let in zavora s 5 na 3 leta, razširitev repertoarja varnostnih ukrepov, povsem novo ureditev za mladoletnike itd. Pozneje je ta kazenski zakonik doživel še nekaj novel,¹ ki so same po sebi manj pomembne, so pa vsakokrat znova opozarjale tudi na potrebo po globlji reformi kazenskega prava.

Kot že ob vsaki dosedanji noveli se tudi tokrat kaže dve stališči. Po prvem naše kazensko pravo ne potrebuje kakih bistvenih sprememb, »ker v zadostni meri zagotavlja varstvo

temeljnih družbenih vrednot in daje dovolj širok prostor za učinkovit boj proti kriminaliteti.«² Po drugem stališču bi bile takšne spremembe potrebne, ker jih na eni strani zahteva družbeni razvoj in navdihuje ustavna koncepcija o položaju človeka v družbi, na drugi strani pa vsiljujejo nova spoznanja raznih znanosti o kriminaliteti.³

Pri tej dilemi pa je treba upoštevati še to, da so poglobitveni instituti kazenskega prava vsebovani v splošnem delu kazenskega zakona, ki sodi v zvezno pristojnost. Največji del posebnega dela pa sodi v republiško pristojnost in zato se obseg in globina morebitnih reform glede splošnega in glede posebnega dela kažeta v različni luči. Vsaj glede posebnega dela daje odgovornikom globljih reform oporo tudi tale izjava enega poglobitvenih tvorcev nove ustave E. Kardelja: »Velik pomen v življenju naroda ima tudi njegov občutek, da je v svojem ustvarjalnem uveljavljanju ne samo svoboden, temveč da tudi samostojno razpolaga s pogoji in sredstvi za takšno afirmacijo... Zato smo si v predlaganih ustavnih dopolnilih prizadevali, da bi odgovornost prenesli na republike celo na tistih področjih zakonodaje, kjer ne obstajajo nikakršni protislovni interesi republik in bi torej lahko vse opravljali v federaciji. Za primer naj navedem samo kazenski zakonik. Tako bodo znanstvene, strokovne in intelektualne zmogljivosti republik intenzivneje angažirane v celotnem ustvarjalnem življenju svoje republike in vse Jugoslavije.«⁴

Katera stališča glede obsega in globine reforme našega kazenskega prava bodo zmagala, je v tem trenutku težko reči, najbolj verjetno pa je, da bodo kot navadno prevladale kompromisne formule in da bo globlja reforma temeljnih in načelnih institutov kazenskega prava odložena na poznejši čas.

KRIMINALNOPOLITIČNA IZHODIŠČA

Ko sem prebiral razprave ob osnutkih nemškega in avstrijskega kazenskega zakonika, še posebej pa prikaze novele nemškega KZ, ki jih je napisal prof. Jescheck,⁵ sem naletel na številna vprašanja, ki so odprta tudi pri nas. To

* Ljubo Bavcon, doktor znanosti, profesor kazenskega prava, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani, 61000 Ljubljana, Trg osvoboditve 11.

¹ Kazenski zakonik SFRJ je bil noveliran 1959, 1962, 1965, 1967, 1969 in 1973.

² Obrazložjenje nacrta saveznog krivičnog zakona, s. 3.

³ Šeparović, str. 180 in nasl.

⁴ Kardelj.

⁵ Jescheck, s. 7—20.

seveda ni nič čudnega, saj živimo v istem evropskem civilizacijskem in kulturnem prostoru, ne glede na različnost družbeno-političnih ureditev. To omenjam tudi zato, ker bom v svojem prispevku skušal obravnavati zlasti tista vprašanja, ki so enaka ali podobna, da bi bila tako informacija koristna in naše medsebojno razumevanje olajšano.

Prof. Jeschek omenja med družbenimi premisami, ki so omogočile sprejem novele kazenskega zakonika ZRN, zlasti tudi široko sprejeto spoznanje, da je kazensko pravo samo eno izmed sredstev tako imenovanega družbenega nadzorstva in da ga je treba uporabljati zelo varčno. Moram reči, da se to stališče uveljavlja tudi v naši državi in da je izraženo v 2. členu zadnjega osnutka kazenskega zakona SFRJ, ki se glasi: »Varstvo človeka in drugih temeljnih vrednot socialistične samoupravne družbe, omejitev kazenskopravne represije na primere, ko je to nujno za preprečevanje za družbo nevarne dejavnosti, so temelji in meje za določanje kaznivih dejanj kakor tudi za predpisovanje, izrekanje in izvrševanje kazenskih sankcij.« Ta določba se zdi kot načelo potrebna zlasti zato, ker zvezni zakonodajalec z njo sam sebi postavlja omejitve, tako pa tudi republiškim, ki so sicer pri določanju kaznivih dejanj in kazni zanje v mejah svoje materialne pristojnosti povsem samostojni.

V uvodnem poglavju osnutka KZ SFRJ so vsebovana tudi druga načela, npr. načelo zakonitosti (s prepovedjo analogije), prepoved retroaktivne veljavnosti zakona, razen če je za storilca milejši, načelo pravne varnosti itd.

Načeli subjektivne ali krivdne odgovornosti in individualizacije kazenskih sankcij sicer nista izrecno uzakonjeni, sta pa zunaj vsakega dvoma in uveljavljeni v nadrobni določbah o kaznivem dejanju, kazenski odgovornosti in odmeri kazni.⁶

Povedano velja tudi za načelo humanosti: tudi prof. Jescheck ga poudarja, ko ugotavlja, da to načelo ni več le izraz idealizma posameznikov, temveč vprašanje soodgovornosti družbe za pojav kriminalitete; kot pomoč človeku in skrb zanj pa je tudi ena izmed poglavitnih nalog sodobne države. Tu pa najbrž kaže le opozoriti na to, da se v naši družbi odpovedujemo paternalistični skrbi države za človeka, ker lahko preide tudi v totalitarno nadzorstvo nad njim. Naši poskusi gredo v drugo smer, v prenos tovrst-

nega poseganja državnega aparata na samoupravne skupnosti in podobne samoupravne organizme, v katerih naj ljudje sami prevzamejo skrb za sočloveka v težavah. Ta, po naši sodbi velika in plemenita misel seveda naleti na našem področju tudi na nekatere težave. Gre zlasti za to, da se lahko ob idealno mišljeni samoupravno organizirani družbeni ureditvi zazdijo človeška nepoštenost in sploh kriminalnost še bolj zavržni kot sicer. Tako lahko postane strpnost okolja do kršitev kazenskopravnih norm manjša, kot je v okviru državnih organov kazenskega pravosodja, to pa postane podlaga za sicer ne ravno zaželene zahteve po povečanju represivnosti. Skratka, znova se postavlja vprašanje o omejitvi represivnosti kazenske zakonodaje in vprašanje, ali je vse, kar se zdi potrebno in koristno za preprečevanje in zatiranje kriminalitete, tudi pravično in prav s stališča širših, splošnejših načel in interesov razvoja človeka in družbe.⁷

SPORNA VPRAŠANJA IZ SPLOŠNEGA DELA KAZENSKEGA PRAVA

V luči omenjenih vprašanj in dilem je pri nas potekala razprava o novi zakonodaji že daljši čas, živahneje pa od leta 1970. Zdaj imamo že tretji osnutek kazenskega zakona SFRJ, ki bo po vsej verjetnosti postal zakonski predlog, s kako nebitveno spremembo pa tudi zakon. Spričo tega utegne biti za naše goste zanimivo, če na kratko pokažem tista vprašanja in dileme, ob katerih je bilo največ razprave.

Iz tega bo mogoče razbrati, kakšne težnje pri nas obstajajo in v kakšni smeri bi utegnil potekati prihodnji razvoj jugoslovanskega kazenskega prava.

1. O pojmu kaznivega dejanja

V jugoslovanskem kazenskem pravu sta že od leta 1951 bolj ali manj soglasno sprejeti materialno-formalna in objektivno-subjektivna koncepcija kaznivega dejanja.⁸ Z bolj ali manj srečnimi in doslednimi formulacijami je tem koncepcijam sledilo tudi pozitivno pravo.

Tudi zdaj materialno-formalna koncepcija kaznivega dejanja ni sporna, pač pa je sporna

⁷ Jescheck, s. 9 in fine.

⁸ Srzentić-Stajić; drugače: Bačić, Društvena opasnost i. t. d., s. 385—400.

⁶ Glej 6., 7., 8. in 38. člen veljavnega kazenskega zakonika, ki so bili brez bistvenih sprememb prevzeti tudi v osnutek novega KZ SFRJ.

objektivno-subjektivna koncepcija. Definicija kaznivega dejanja v 4. členu veljavnega KZ sicer omogoča obe stališči, a večinsko mnenje je bilo doslej v prid objektivno-subjektivni koncepciji. Zato se zdi toliko bolj pomembno kako oblikovati pojem sistorilstva, ki ga veljavni KZ ne pozna. Nova določitev sistorilstva »če več oseb skupaj izvrši kaznivo dejanje...« bi lahko pomenila, da smo s tem dobili čisto objektivno koncepcijo kaznivega dejanja. To pa je seveda pomembno predvsem zaradi izpeljave materialne koncepcije kaznivega dejanja v obliki instituta neznanne družbene nevarnosti, ki pri nas nadomešča ponekod znano oportunitetno načelo kazenskega pregona. Doslej so pristojni organi o tem vprašanju presojali tudi z upoštevanjem storilčevih subjektivnih okoliščin. Če bo koncepcija spremenjena, bo mogoče o tem presojati samo z upoštevanjem objektivnih okoliščin (pomen dejanja za družbo in neznanost ali odsotnost škodljive posledice). To bi nedvomno zožilo uporabo tega instituta v praksi.

Med vprašanji, ki so v zvezi s pojmom kaznivega dejanja, je omembe vredno to, da se v različici predvideva razširitev dosedanjih preprostih določb o storitvi in opustitvi. To velja zlasti za tako imenovana nepravna opustitvena kazniva dejanja in lahko povem, da se tu osnutek KZ močno zgleduje po 13. par. StGB Zvezne republike Nemčije.⁹

Zanimiva posebnost in novost so določbe o kaznivosti pripravljanih dejanj v splošnem delu KZ. Pripravljana dejanja so v nekaterih posebej določenih primerih kazniva po vseh meni znanih kaznivih zakonikih, med njimi tudi po StGB ZRN, npr. v 80. in 83. par. Sestavljalci osnutka KZ SFRJ smo menili, da so potrebne nekatere zadevne določbe v splošnem delu, zlasti zaradi porazdeljene zakonodajne pristojnosti med federacijo in republikami. Tako so nastale določbe, ki povedo, da je mogoče z zakonom določiti kaznivost pripravljanih dejanj samo, če gre za naklepne in za družbi hudo nevarne priprave. To je mogoče storiti tako, da zakon kako pripravljano dejanje določi kot posebno kaznivo dejanje, ali pa tako, da se z zakonom predpiše kaznivost pripravljalne faze. V posebnem odstavku je določeno, katera pripravljana dejanja so sploh lahko inkriminirana, in to so npr. nabava in priprava sredstev za izvršitev kaznivih dejanj, odstranitev ovir, dogovarjanje, načrtovanje ali organiziranje posameznih kaznivih de-

janj. Nekateri pa se zavzemajo tudi za splošnejšo formulo: »in druga dejanja, ki so pogoj za neposredno izvršitev kaznivega dejanja«.

Kaznivost pripravljanih dejanj torej štejem za nujno zlo in zato je v opisanih določbah omejena na neizogibno nujne primere.

2. O pojmovanju krivde

Kar zadeva kazensko odgovornost, v naši teoriji že dolgo obstajata dve stališči. Po prvem je treba določbe 7. člena KZ razlagati z uporabo psihološke, po drugem pa z uporabo psihološko-normativne teorije o krivdi.¹⁰ Dilema za zakonodajo niti ne bi bila večjega pomena, če se ne bi odpiralo vprašanje o učinku pravne zmoti. Po veljavnem kazenskem zakoniku je opravičljiva pravna zmeta podlaga za fakultativno omilitev ali odpustitev kazni, ob razglasitvi storilca za krivega. (Neopravičljiva pravna zmeta nima niti tega učinka.)

To stališče ima sicer še vedno dovolj številne in močne zagovornike, vendar pa se čedalje bolj uveljavlja tudi nasprotno mnenje, da mora opravičljiva pravna zmeta ekskulpirati.

Pri tem je odprto vprašanje, ali naj se zmeta oziroma nevednost nanaša na protipravnost, natančneje na prepovedanost po zakonu ali na prepovedanost v socialno-etičnem smislu. Tako je torej tudi pri nas nastalo omahovanje znano iz razprav ob osnutkih StGB ZRN in Avstrije, ali gre namreč za zmeta o »Rechtswidrigkeit« ali o »Unrecht der Tat«.¹¹

Toda zdaj še ni odločeno niti o tem, ali opravičljiva pravna zmeta sploh lahko učinkuje kot okoliščina, ki ekskulpira. Nasprotniki tega stališča se namreč sklicujejo na psihološko teorijo o krivdi, na izkušnje druge svetovne vojne, ko so se hudi vojni zločinci zagovarjali, da so delovali v skladu s tedaj veljavnim pravnim redom, in na to, da bi sprememba veljavne določbe povzročila težave v praksi.¹²

Ti dve stališči sta povzročili, da imamo v osnutku KZ SFRJ različice za formulacijo krivde, prvo, ki ostaja pri dosedanjem besedilu, in drugo, ki opušča izraz »prepovedana posledica«, s čimer hoče odvzeti utemeljitev za psihološko-normativno razlago določb o krivdi.

¹⁰ Stajić, s. 537—564.

¹¹ Stree, s. 49—53. Glej tudi: Nowakowski, Probleme der Österreichischen Strafrechtsreform, s. 14—15.

¹² Obrazložjenje saveznog krivičnog zakona, s. 19.

⁹ Roxin C., Unterlassung, Vorsatz und Fahrlässigkeit, s. 1—10.

Čeprav se sicer omejujem samo na prikaz dilem, si ne morem kaj, da ne bi opozoril na to, da po moji sodbi tudi nova ustavna koncepcija o razmerju med človekom in družbo opravičuje stališče tistih, ki se zavzemajo za opravičljivo pravno zmoto kot ekskulpacijski razlog. Človeka, ki ga ne določamo več niti kot podanika niti kot državljana, temveč kot človeka, ki začenja prevzemati svojo usodo v lastne roke, tudi v kazenskem pravu ni mogoče razglasiti za krivega, da je kršil pravno normo, če mu ni mogoče očitati, da je vedel, da dela nekaj, kar je človeško, družbeno in moralno-etično prepovedano — za vržno.

3. O kazenskih sankcijah

Veljavni jugoslovanski kazenski zakonik pozna trojnost kazenskih sankcij: kazni, varnostne ukrepe in vzgojne ukrepe za mladoletnike. V razpravi je bil ves sistem in njegove posamezne sestavine. Najpomembnejša vprašanja in stališča v tej zvezi so naslednja:

a) **Kazni:** Veljavni kazenski zakonik pozna pet vrst kazni, in sicer smrtno kazen, kazen strogega zavora, kazen zavora, denarno kazen in kazen zaplembe premoženja.

Glede smrtnih kazni najdemo sicer že v prejšnji in v novi ustavi določbo, po kateri se sme izjemoma predpisati samo za najhujše oblike hudih kaznivih dejanj.¹³ Ob izdelavi novega KZ SFRJ se je postavilo vprašanje, kako je treba razlagati to ustavno določbo, in prevladalo je stališče, da smrtno kazni ni mogoče predpisati za temeljno obliko kakega kaznivega dejanja, temveč samo za najhujšo, kvalificirano obliko kakega hudega kaznivega dejanja. Tako bo mogoče vsaj omiliti sicer bolj optično nasprotje med precej velikim številom primerov, ko je ta kazen zdaj predpisana, in izredno majhnim številom primerov, ko je v praksi izrečena, in še manjšim, ko je tudi uresničena.

Dve kazni odvzema prostosti sta postali dvomljivi že sredi preteklega desetletja, ko so v penitenciarni praksi odpadle vse razlike pri njunem izvrševanju. Od tedaj obstaja predlog, naj se razločevanje odpravi tudi v kazenskem zakoniku.¹⁴ Nasprotniki tega stališča so sicer uveljavljali argument generalne prevencije, češ da v izreku strožje vrste kazni odseva večja stopnja

družbene obsodbe dejanja in storilca, a nazadnje je prevladalo stališče o poenotenju obeh vrst prostostne kazni.

Predaleč bi zašli, če bi vas seznanjali z zakonodajno tehničnimi težavami, ki jih je poenotenje povzročilo, kajti prejšnje spodnje in zgornje meje dveh vrst kazni so bile hkrati tudi mere in meje za omilitev kazni, za odmero kazni pri steku, za pogojno obsodbo in sodni opomin in podobno. Morda lahko rečem, da so bile te težave kar uspešno premagane, in tokrat ne predvsem z uporabo intuicije, temveč na podlagi nekoliko globljih preučevanj.¹⁵

Glede denarne kazni moram reči, da je bila v razpravah upoštevana tudi novost iz StGB ZRN in Avstrije — (»das System der Tagessätze«.) Vendar smo soglasno ostali pri dosedanjih določbah, po katerih naj sodišče to kazen odmeri glede na storilčeve premoženjske razmere. Denarna kazen se sicer pri nas izreka pogosto — v več kot tretjini primerov — kljub temu pa ne kaže, da bi bila posebno pomembno sredstvo kriminalne in kaznovalne politike. Morda je tako zato, ker je pri nas življenjski standard nižji in denarna kazen takoj občutno poseže v družinski proračun ter prizadene ženo in otroke; pri nas s plačo na delovnem mestu ni mogoče obogateti in razlike v osebnih dohodkih praviloma niso pretirane.

Tudi kazen zaplembe premoženja je zbudila dosti razprave, in sicer zaradi predloga, naj se ta kazen odpravi, saj se v praksi skoraj ne uporablja. Na koncu kaže, da bo ostala v arzenalu kazni za vsak primer, čeprav si ga je mogoče misliti skoraj samo teoretično.

b) **Pogojna obsodba** je v veljavnem KZ oblikovana kot modaliteta kazni, torej kot pogojna odložitev izvršitve izrečene denarne kazni ali kazni zavora. Leta 1959 je bil z novelo vpeljan še sodni opomin, toda ne kot modaliteta, temveč kot nadomestilo za kazen v vseh primerih, ko je predpisana kazen do enega leta zavora.

V razvoju zadnjih petnajstih let je pogojna obsodba dobila izredno veliko uporabo, saj je bilo za ta leta v povprečju pogojno odloženih več kot 50 odstotkov vseh izrečenih kazni. Poleg tega se je pokazalo, da sodišča pogojno obsodbo pojmujejo pravzaprav kot samostojno sankcijo, saj se pri odmeri kazni praviloma najprej odločijo za pogojnost ali nepogojnost kazni, potem pa določijo trajanje kazni, katere izvršitev

¹⁵ Bavcon, Predpisane in izrečene kazni v kazenskem zakoniku in v pravosodni praksi, s. 54—72.

¹³ Glej 175. člen Ustave SFRJ.

¹⁴ Gradivo s posvetovanja Jugoslovanskega združenja za kazensko pravo in kriminologijo. Ohrid 1966.

so bili že odložili. Zato so pogojno odložene kazni praviloma tudi po trajanju nekaj daljše kot nepogojne. Tako je nastala misel, da bi to stanje v praksi potrdili tudi v kazenskem zakonu. Tu smo imeli na izbiro angloameriški probation sistem, ali švedski sistem ali kaj tretjega. Izbrana je bila tretja rešitev, ki v bistvu stvari pravzaprav ničesar ne spreminja, vendar pa osnutek ne govori več o pogojni odložitvi izvršitve kazni, temveč pooblašča sodišča, da pod določenimi pogoji lahko izrečejo pogojno obsodbo. Majhen korak, a vendarle korak naprej. Več ni bilo mogoče storiti, ker bi bilo treba sicer spremeniti ves sistem kazenskega zakonika, na kaj takšnega pa nismo pripravljene niti sestavljenci niti pravosodna praksa.

V tej zvezi pa je treba opozoriti na pomembno novost, ki smo jo poimenovali pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom. Gre za sicer že dovolj znano kombinacijo pogojne obsodbe z nadzorstvom in pomočjo obsojencu. Kazenski zakon SFRJ naj bi glede tega vseboval le pooblastilo republikam oziroma pokrajinam da takšen ukrep lahko vpeljejo in splošne okvire, sicer pa naj bi bila njim prepuščena odločitev, ali naj ga sploh vpeljejo in nadrobnejša ureditev. Glede na različno razvitost socialnih služb v posameznih republikah je že zdaj očitno, da tega ukrepa ne bodo vpeljale vse republike oziroma pokrajine, pa tudi to, da bo v tistih republikah, ki ga bodo vpeljale v nadrobnostih najbrž urejen nekoliko drugače.

Zaradi pravkar omenjenih sprememb pogojne obsodbe in da bi tudi v sistematiki poudarili pogojno obsodbo kot samostojno kazensko sankcijo, je ta skupaj s sodnim opominom urejena v posebnem poglavju splošnega dela. Sodni opomin sicer ni bil v ničemer spremenjen, treba pa je povedati, da se v sodni praksi žal bolj malo uporablja.

Vprašanj o omilitvi kazni, steku, mejah in merah za kaznivost poskusa, pogojne obsodbe in drugih podobnih vprašanj se tu iz razumljivih razlogov ne morem lotiti. Naj pa vendarle povem, da sestavljalce republiških kazenskih zakonov čaka v zvezi s tem kar veliko delo pri penalizacijah. Nobene doslej predpisane kazni ne bo mogoče kar preprosto prepisati. Ob določitvi kazni za vsako posamezno kaznivo dejanje bo treba poleg vsega drugega premisliti tudi to, kako bo ob določenih kazni deloval mehanizem omilitvenih določb in določb o steku, ali naj bo mogoč izrek pogojne obsodbe neposredno ali prek omilitve kazni in podobno. V tej zvezi je

mogoče upravičeno pričakovati, da bo že sama metoda tega dela vplivala na razumnost, sorazmernost in pravo mero represivnosti predpisanih kazni.

c) **Varnostni ukrepi** so postali z že večkrat omenjeno novelo iz leta 1959 tudi po količini zelo pomembna vrsta kazenskih sankcij. Treba pa je povedati, da je izmed osmih varnostnih ukrepov samo eden — oddaja v zavod za varstvo in zdravljenje za neprištevne in zmanjšano prištevne storilce — povezan z odvzemom prostosti. Drugih takšnih varnostnih ukrepov, npr. za povratnike, ali ukrepov, kot jih določa novela StGB ZRN »oddaja v zavod za odvajanje, oddaja v socialnoterapevtski zavod in varstveni pripor«, jugoslovansko kazensko pravo ne pozna. Tudi teorija jih večinoma odklanja kot najpogostejše neupravičeno podaljševanje odvzema prostosti.¹⁶

Zaradi tega se razen dveh t. i. stvarnih varnostnih ukrepov in izгона iz države drugi nanašajo na prepovedi — opravljati kak poklic, javno nastopati in voziti motorno vozilo. Veljavni kazenski zakonik pozna tudi varnostni ukrep obveznega zdravljenja alkoholikov in narkomanov, ki pa se izvršuje hkrati s prestajanjem prostostne kazni ali pa ambulantno oziroma v javnem zdravstvenem zavodu, če je izrečen ob denarni kazni ali ob pogojni obsodbi.

Osnutek novega kazenskega zakona SFRJ vnaša v ta sistem samo eno bistveno spremembo. Gre za predlog, da bi vpeljali še en varnostni ukrep, in sicer obvezno psihiatrično zdravljenje na prostosti. Z njim bi zajeli tiste neprištevne storilce, ki so za okolico sicer nevarni, vendar ne toliko, da bi jih bilo treba internirati. Zajeli bi tudi tiste, ki so bili oddani v zavod, a se jim je stanje toliko izboljšalo, da jih ni treba več varovati. Skratka, osnutek želi slediti moderni socialnopsihiatrični doktrini, ki se kolikor je le mogoče izogiba osamitvi bolnikov v spoznanju, da se boljši terapevtski uspehi dosegajo z obravnavanjem v normalnem življenjskem okolju. Zato naj bi takšno ravnanje omogočili tudi v okvirih kazenskega prava, če je to le mogoče s stališča varnosti pacienta in njegovega okolja.

V razpravi je bil tudi predlog za vpeljavo varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja za tiste storilce, pri katerih sicer ni izključena ali bistveno zmanjšana prištevna, izvedenci pa pri njih vendarle ugotovijo duševne ali osebnostne motnje in priporočajo zdravljenje

¹⁶ Bačić, Mere bezbednosti u našem sistemu krivičnih sankcija, s. 11—22.

kot najprimernejši ukrep za njihovo resocializacijo. Predlog po daljših razpravah iz več razlogov ni bil sprejet, med drugim zato, ker je vprašanje, ali bi prisilnost zdravljenja lahko imela kak učinek, potem zato, ker bi bila sankcija za izmikanje temu zdravljenju lahko le v odvzemu prostosti, in ne nazadnje zato, ker je vprašanje, ali ne bi takšen ukrep lahko pomenil tudi nedovoljen poseg v človekove pravice in svoboščine po stranski poti.¹⁷

4. O določbah, ki zadevajo mladoletne storilce kaznivih dejanj

Z novelo iz leta 1959 je bilo povsem na novo in v skladu s tedaj najbolj sodobnimi načeli urejeno mladoletniško kazensko pravo. Za mladoletnike se uporabljajo samo vzgojni ukrepi disciplinske narave, ukrepi strožjega nadzorstva in zavodski ukrepi, samo izjemoma, za kaznivo dejanje, za katero je predpisana kazen strogega zapora, daljša od 5 let, se sme mladoletniku, ki je že star 16 let, in ob še drugih omejevalnih pogojih izreči tudi posebna kazen, imenovana mladoletniški zapor. Ta sistem ni bil postavljen kot vprašanje niti ob pripravah za novo zakonodajo, doživel je le nekaj izboljšav. Pač pa je nova ustava to poglavje, ki sicer sodi v splošni del kazenskega zakona, tako razdelila med federacijo, republikami in avtonomnima pokrajinama, da podeljuje kazenskemu zakonu SFRJ pristojnost za določitev najsplošnejših načel, republikam in pokrajinama pa izpeljavo teh načel v nadrobnostih. Ta ureditev se utemeljuje s tem, da naj republike tudi na tem torišču izrazijo svoje posebnosti glede razvitosti svojih socialnih, pedagoških, defektoloških, psiholoških in drugih služb ter temu primerno poiščejo nove možnosti za vzgajanje in prevzganje mladoletnih storilcev kaznivih dejanj.¹⁸

V razpravah je bilo najprej odprto vprašanje obsega pristojnosti federacije, in ko je bil o tem dosežen sporazum, se je pokazalo, da v osnutkih republiških kazenskih zakonov glede mladoletnikov pravzaprav ni bistvenih razlik. Ni mi povsem jasno, ali je to zato, ker je šel osnutek kazenskega zakona SFRJ predaleč in je republikam odvzel pobudo, ali pa v resnici ni nobene potrebe niti posebnih možnosti za razmah republiških posebnosti.

¹⁷ Bavcon, Abnormni storilci kaznivih dejanj v novi kazenski zakonodaji, s. 171—174.

¹⁸ Lazarevič, s. 585—594.

5. O rehabilitaciji in izbrisu obsodbe

Posebne pozornosti so bila v dosedanjih razpravah deležna vprašanja, povezana z rehabilitacijo. Najprej je treba poudariti, da je ta sistem že od novele leta 1959 posebnost, za katero dvomim, ali jo pozna še kak drug kazenski zakonik.¹⁹ Zadeva je precej zapletena in zato se moram omejiti na najnujnejše. Gre za to, da je bila z novelo odpravljena fikcija o neobsojenosti. Izhodišče nove ureditve iz leta 1959 je v tem, da naj bo rehabilitiran vsakdo, ki je svojo kazen prestal. To pomeni, da ima vse pravice in si vse pravice lahko pridobi, razen tistih, ki so mu odvzete ali omejene z izrečenim varnostnim ukrepom ali pravno posledico obsodbe. Bivši obsojenec pa tudi v takšnem primeru ni postavljen v položaj državljana druge vrste, saj se omejitve ali prepovedi lahko nanašajo samo na posamezne, konkretno določene pravice.

Zelo občutljivo je to vprašanje v zvezi s podatki iz kazenske evidence. Ti podatki se smejo dati samo tistemu organu ali organizaciji, ki izkaže upravičen interes. S posebnim institutom izbriša obsodbe na kazni zapora ali kazni strogega zapora do treh let pa po izbrisu obsodbe teh podatkov ni več mogoče dati niti v takšnih primerih. Toda če prizadeti stori novo kaznivo dejanje, se podatki iz kazenske evidence lahko dajo organom kazenskega pravosodja, da bi imeli popolno podobo o storilčevi osebnosti. Sporno je bilo vprašanje, ali se smejo ti podatki uporabiti kot obteževalna okoliščina pri odmeri kazni za novo kaznivo dejanje ali pa le kot okoliščina, ki naj vpliva na izbiro primerne kazenske sankcije za storilčevo resocializacijo.

Razumljivo je, da je delo za novo kazensko zakonodajo dobrodošla priložnost za vse tiste, ki nasprotujejo temu sistemu rehabilitacije. Uveljavljali so zlasti utemeljitev, da ima navsezadnje vsakdo pravico do tega, da se njegovo kaznivo dejanje po preteku določenega časa pozabi, četudi je nekoč prej storil hujše kaznivo dejanje in četudi je po preteku roka znova storil kaznivo dejanje. Ta utemeljitev ima tudi po moji osebni sodbi polno veljavo, saj gre navsezadnje in med drugim tudi za eno izmed pridobitev človeške civilizacije, ki jo je posebno lepo upodobil Victor Hugo v romanu Nesrečniki. Toda na drugi strani imajo tudi zagovorniki veljavne koncepcije številne in prepričljive utemeljitve, in ne samo to — kolikor je bilo spreminjevalnih predlogov, so

¹⁹ Zlatarič, s. 46—61, 104—119.

bili zaradi svoje radikalnosti za družbo nesprejemljivi ali pa tako nejasni in zapleteni, da jim ni bilo mogoče videti vseh posledic. V takšnem položaju je ostal dosednji sistem tudi v zadnjem osnutku v bistvu nespremenjen in to se ob danih okoliščinah tudi meni zdi še najbolj modra rešitev.

Ta pregled vprašanj, dilem in predloženih rešitev je seveda ne samo nepopoln, temveč tudi v ekspoziciji ozadij pomanjkljiv. To mi bo, upam, oprosteno zaradi dovolj razumljivih razlogov, ki onemogočajo obširnejšo obravnavo, hkrati pa tudi upam, da so informacije kljub temu zadostne za to, da bodo zbudile zanimanje za miselne tokove v jugoslovanskem kazenskem pravu.

OSNUTKI KAZENSKIH ZAKONOV SOCIALISTIČNIH REPUBLIK IN AVTONOMNIH POKRAJIN

Delo na osnutkih kazenskih zakonov socialističnih republik in avtonomnih pokrajin se je živahneje pričelo po objavi prvega osnutka kazenskega zakona SFRJ sredi leta 1974. To je razumljivo ne samo zato, ker imajo določbe splošnega dela močan vpliv na posebni del, temveč tudi zato, ker razmejitve pristojnosti na nekaterih področjih niso bile in še zdaj niso povsem jasne.

Konec preteklega leta so vse strokovne komisije v republikah in pokrajinah pripravile osnutke svojih kazenskih zakonov in že prve primerjave so pokazale navidez presenetljive, v resnici pa povsem logične ugotovitve. Pokazalo se je namreč, da na eni strani sicer velja splošno soglasje o potrebi po kolikor mogoče enotni kazenski zakonodaji po republikah in pokrajinah, da pa so na drugi strani osnutki kazenskih zakonov kar občutno različni. To se vsaj meni zdi povsem naravna in nujna posledica koncepta o zakonodajni suverenosti republik in pokrajin na tem področju. Uveljavile so se tiste razlike v pojmovanjih, vrednotenjih in v razmerju do kriminalitete sploh in do posameznih skupin ali celo posameznih kaznivih dejanj, ki so posledica zgodovinskih, razvojnih, tradicionalnih, gospodarskih, družbenih, političnih in moralnih razmer, različnosti in posebnosti posameznih republik oziroma pokrajin. Brez namena, da bi bil izčrpen, naj skušam to pokazati z nekaterimi ponazoritvami, ki zadevajo globino in obsežnost sprememb veljavnega KZ, dekriminacije in nove inkriminacije, sistematiko in mero represivnosti.

1. Različni lotevanji

Že na začetku sem opozoril na eno izmed stališč, po katerem ob sedANJI reformi kazenske zakonodaje ne gre spreminjati nobenega izmed temeljnih izhodišč veljavnega kazenskega zakonika. To naj bi veljalo tudi za posebni del, za katerega naj se uveljavi le ustavna porazdelitev pristojnosti med federacijo in republikami oziroma pokrajinama.

Drugo stališče, ki je bilo tudi že omenjeno v uvodu, meni, da je treba to priložnost izrabiti za vse tiste spremembe, ki jih narekuje in navdihuje ideologija nove ustave, zlasti pa varstvo človeka v povzdignjeni vlogi samoupravljalca, hkrati seveda s tistim, kar narekujejo spoznanja sodobnih kazenskopravnih znanosti v širšem pomenu besede.²⁰

Že spričo tako različnih lotevanj pri reformi je razumljivo, da so med osnutki republiških in pokrajinskih kazenskih zakonov nastale kar občutne razlike.²¹ Nekatero republiko oziroma pokrajino so pač zares pretresle vsak posamezni člen veljavnega kazenskega zakonika in kdor je kdaj kaj podobnega delal, ta ve, da na tem torišču skoraj ni formulacije, ki ne bi mogla biti tudi boljša, natančnejša in torej tudi ustrežnejša načelu določenosti v zakonu kot izrazu načel zakonitosti in pravne varnosti. To pa se zdi, da je tudi v skladu s hotenji, ki so med drugim izražena tudi v ustavi.

Sem pa sodijo tudi številna na videz čisto pravna in zakonodajno-tehnična vprašanja. Tako naj bo tu na primer omenjeno, da je veljavni KZ posegel po tisti tehniki, ki oblikuje posebne kvalificirane primere, če je iz temeljnega dejanja nastala hujša posledica. To sicer v našem KZ ni izpeljano dosledno, pač pa v vseh primerih, ko kot hujša posledica nastane smrt ali hude telesne poškodbe, če so te nastale zaradi storilčeve malomarnosti. Gre torej pravzaprav za stek in tako bi takšne primere tudi lahko obravnavali, če zakonodajalec ne bi oblikoval sestavljenih kaznivih dejanj. Toda uporaba te tehnike v sodni praksi je pokazala, da sodišča zaradi nje pozabljajo, da je treba kljub temu obravnavati dve enoti, temeljno kaznivo dejanje in hujšo po-

²⁰ Horvatić, s. 137 in nasl.

²¹ Konec januarja 1976 je bilo v Budvi posvetovanje Jugoslovanskega združenja za kazensko pravo in kriminologijo, posvečeno pretresu osnutkov republiških in pokrajinskih kazenskih zakonov. Gradivo s tega posvetovanja še ni publicirano.

sledico, ter ugotoviti obliko in stopnjo krivde za vsako posebej. Poleg tega se je pokazalo, da so kazni, izrečene za takšne primere, praviloma strožje, kot če bi jih obravnavali z uporabo pravil o steku. Zdaj pa se seveda vidi, da zadeva sploh ni pravne ali zakonodajnotehnične narave, temveč da ima dovolj globoke posledice za položaj obtožencev. Zato je eden izmed osnutkov republiških KZ predložil, naj se opusti dosedanja zakonodajna tehnika, kjer je to le mogoče, namesto tega pa naj sodna praksa uporabi pravila o steku.²² Toda ta predlog žal ni naletel na soglasje večine drugih republik oziroma pokrajin in zdaj je vprašanje, ali se temu stališču odpovedati v interesu enotnosti jugoslovanske kazenske zakonodaje ali pa pri njem vztrajati zaradi načelnih in praktičnih razlogov, ki zanj govorijo.

2. Oženje ali širjenje inkriminacij

Naslednje vprašanje, glede katerega so nastale nekatere občutne razlike med osnutki republiških in pokrajinskih kazenskih zakonov, zadeva določitev t. i. cone inkriminacije, dekriminacij in novih inkriminacij.

Jugoslovanski kazenskopравни sistem pozna kazniva dejanja kot za družbo najbolj nevarna dejanja, prekrške, ki so definirani kot kršitve javnega reda in gospodarske prestopke, ki so definirani kot kršitve predpisov o gospodarskem in finančnem poslovanju delovnih organizacij. Te tri vrste dejanj, ki so kazniva, se torej teoretično razločujejo po vsebini in po stopnji družbene nevarnosti, praktično pa se nemalokrat tudi prekrivajo. Tako pogosto nastane vprašanje, na kateri točki naj npr. prekršek preraste v kaznivo dejanje. Za ponazoritev naj podam tale primer: Kršitev prometnih predpisov preraste v kaznivo dejanje po veljavnem KZ, če storilec z njo povzroči konkretno nevarnost za življenje ljudi ali premoženja večje vrednosti. Praksa je v nekaterih republikah že davnaj to zakonsko koncepcijo opustila in šteje za prekršek ne samo kršitev predpisa, temveč tudi uresničitve konkretne nevarnosti in celo poškodbeno posledico, v številni lahko telesno poškodbo in večjo gmotno škodo. Glede na to in glede na številne druge utemeljitve se nekaterim zdi potrebno tako urediti stvari tudi v novi zakonodaji, drugi pa so prepričani o tem, da je potreben kazenskopравни

poseg že pri uresnitvi konkretne nevarnosti v cestnem in vsakem drugem prometu.²³

Tako je tudi v primerih, ko gospodarski prestopki ali prekršek prerasteta v kaznivo dejanje zaradi določene višine gmotne škode, ko je treba v zakonu določiti t. i. objektivni pogoj kaznivosti. Nekateri republike se zavzemajo za nižja in druge za višja merila ter tako nekatere širijo in druge ožijo območje kriminalnosti.

Dovolj znana sodobna ideja o t. i. dekriminaciji in depenalizaciji je ob sedanji reformi kazenske zakonodaje odjeknila tudi pri nas.²⁴ Tu ne kaže govoriti o tem, da so v nekaterih republikah tem mislim bolj naklonjeni, v drugih pa bolj zadržani in previdni. Bolj zanimivo je, da na to večjo ali manjšo naklonjenost vplivajo najverjetneje splošnejše družbene, kulturne, tradicionalne in moralne razmere, ki sestavljalec osnutkov pritiskajo v določeno smer, celo če so sami drugačnega mnenja. Za zgled naj omenim kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost — zdaj se imenujejo kazniva dejanja zoper človeško dostojanstvo in moralo. Te naslove poglavja navajam zato, ker že sami zase govorijo o širšem oziroma ožjem kazenskopravnem poseganju na tem področju. Tako so nekatere republike predložile dekriminacijo moške homoseksualnosti, nekatere druge pa predlagajo celo novo inkriminacijo ženske homoseksualnosti. To velja tudi za t. i. nečista dejanja, za zapeljevanje k spolnemu občevanju z obljubo zakona itd. Sestavljalci kazenskega zakona ene izmed republik so predložili inkriminacijo posilstva nad zakonsko ženo, seveda s tem, da bi se pregon sprožil na njeno zasebno tožbo ali na predlog. Kaže, da ta predlog ne bo sprejet, čeprav je za družbo, ki priznava in si prizadeva za popolno enakopravnost med spoloma, popolnoma jasno, da formalni obstoj zakonske zveze nikomur ne daje pravice do nasilja nad drugim niti nikomur ne nalaga, da mora izpolnjevati t. i. zakonske dolžnosti proti svoji volji.

Novi inkriminacije so v sedanjem trenutku še prav posebno vprašanje. Na eni strani se zdi jasno, da zakonodajalec z novimi inkriminacijami ustvarja nove prestopke in prestopnike ter tako povečuje število obsojenih oseb — tega pa si

²³ Strokovna literatura glede teh vprašanj je tako obilna, da je vse ni mogoče navesti. Eden prvih pa se je za prvo stališče zavzel Kobe P., *Ugrožavanje javnog saobraćaja de lege ferenda*, s. 32—44.

²⁴ Bavcon, *Mogućnosti novih inkriminacija odnosno deskriminacija u novom jugoslovanskom krivičnom zakonodavstvu*, s. 575—584.

²² Osnutek kazenskega zakona SR Slovenije, s. 12 in nasl.

noben zakonodajalec ne želi prav posebno. Na drugi strani pa so nastale nekatere nove oblike kriminalne dejavnosti, zlasti npr. v gospodarstvu²⁵ in nastala je potreba po učinkovitejšem kazenskopravnem varstvu nekaterih novih vrednot, kot je npr. samoupravljanje. Tako bo torej treba najti pravo mero glede novih inkriminacij, izmed predlogov pa seveda izbrati tiste, ki omogočajo natančen opis vseh sestavin kaznivega dejanja. Glede teh vprašanj seveda obstaja velika medsebojna povezanost in soodvisnost med zveznim in republiškim oziroma pokrajinskimi kazenskimi zakoni. Jugoslovanski kazenskopravni sistem mora kljub vsem različnostim vendarle delovati kot celota in od tod izhaja, da razlike med republikami vsaj glede varstva gospodarstva in samoupravljanja ne bodo mogle obstajati.

Nazadnje je vredno omeniti, da so nekatere republike vpeljale nekaj novih inkriminacij glede varstva človekovih svoboščin in pravic, v zvezi z varstvom osebnega življenja in intimnosti in nekaj inkriminacij v zvezi z varstvom človekovega naravnega okolja. Tudi glede tega so med republikami nekatere razlike.

3. Sistematika

Pregled osnutkov kazenskih zakonov republik in pokrajin je pokazal nekatere razlike tudi glede sistematike v posebnem delu. Tu ne gre predvsem za razvrstitev poglavij, čeprav tudi to morda ni povsem konvencionalno vprašanje. Gre predvsem za vprašanje natančnejše določitve splošnih, posebnih in posameznih objektov kazenskopravnega varstva in objektov napada. Res se je včasih težko odločiti, kateri objekt kazenskopravnega varstva je s kakim napadom predvsem prizadet. Vendar je to dovolj pomembno vprašanje, zakaj če isto kaznivo dejanje obravnavamo kot napad na en skupinski objekt varstva, dobi povsem drugačno naravo, kot če ga obravnavamo kot napad na kak drug objekt varstva.

Za ponazoritev naj podam kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in kazniva dejanja zoper gospodarstvo. V petindvajsetih letih razvoja se je naše gospodarstvo od državno vodenega in centraliziranega razvilo v samoupravno in decentralizirano. Novele KZ so sicer hotele slediti temu razvoju, a to se ni povsem posrečilo. Zdaj je možnost in priložnost za to, da napade na družbeno lastnino in gospodarsko ureditev sistematično in celovito uredimo v enem poglavju,

²⁵ Djordjević, s. 595—604.

zlorabe »ius imperii« pa v drugem poglavju o kaznivih dejanjih zoper uradno dolžnost. Toda tudi glede tega ni videti, da bi bile vse republike oziroma pokrajine enakega mnenja.

4. Mera represivnosti

Nazadnje je vredno omeniti tudi vprašanje o politiki penalizacij ali kot temu pravimo — vprašanje o meri represivnosti v novi kazenski zakonodaji.²⁶ Tudi glede tega so med osnutki nastale razlike. Niso nastale zato, ker bi katera izmed komisij za sestavo osnutka kazenskega zakona republike oziroma pokrajine sprejela kako vnaprejšnje stališče. Toda kazenskopravna norma je celota opisa, definicije kaznivega dejanja in predpisane kazni. Pretres vsakega posameznega člana veljavnega KZ, če je bil količjak vesten, ni mogel spregledati predpisane kazni. Ob ponovnem pretresu družbene nevarnosti posameznega kaznivega dejanja, ob pretresu sodne kaznovalne politike za tisto dejanje, upošteva sorazmerno pogostnost tistega dejanja v praksi in podobno, se je pokazalo, da je treba predpisano kazen včasih zvišati, včasih pa znižati. Pri tem je treba povedati, da sodi Jugoslavija med redke države na svetu, kjer kriminaliteta v zadnjih desetih letih ne narašča temveč stagnira, če ne celo upada. To velja tako za količino kot tudi za težo kriminalitete. Seveda pa je to celostna podoba, ki se po republikah razločuje, in sicer celo tako, da ima SR Slovenija sicer večje število obsojenih na 100 000 prebivalcev, kot je jugoslovansko povprečje, pri tem pa hudih kaznivih dejanj skoraj ne pozna. Če upoštevamo te sicer zelo skope podatke, postane najbrže bolj razumljivo, zakaj so nastale razlike med republikami oziroma pokrajinama tudi glede tega.

5. Enotnost ali različnost ali enotnost na višji ravni?

Pri nas zdaj poteka ustavno predvideni postopek za sporazumevanje in usklajevanje med republikami glede kazenske zakonodaje. Ko to pišem, vsaj meni še ni znano, kako daleč bo

²⁶ Vprašanju o pravi meri represivnosti v novi kazenski zakonodaji je bilo posvečeno eno izmed posvetovanj Jugoslovanskega združenja za kazensko pravo in kriminologijo leta 1973 v Pulju. Glej zlasti: Bačić, Granice represije u svjetlu kriminalne politike našeg socialističkog društva, s. 182—206. Kobe, Meje represije na področju gospodarskih deliktov, s. 275 do 287.

seglo usklajevanje. Možnosti je seveda veliko in vse so na kontinumu med skrajnostma — popolno različnostjo in popolno enakostjo. Ali bo končna odločitev bliže prvi ali drugi skrajnosti, je seveda odvisno od več dejavnikov, predvsem od presoje, kaj je Jugoslaviji v danem notranjem in zunanjem političnem položaju na tem posebnem področju bolj potrebno — enotnost ali različnost. Toda kakorkoli že bo, želimo si, da bi bila sprejeta tista stališča, ki pomenijo načelen in praktičen napredek glede na zdaj veljavno kazensko pravo. To pa so, v skladu z novo ustavo, vsekakor tista stališča, ki pomenijo spreminjanje tradicionalnih razmerij med državo in posameznikom, ali z drugimi besedami, tista stališča, ki utegnejo kaj prispevati k procesu človekovega osvobajanja.

Rokopis je bil končan 20. aprila 1976.

UPORABLJENA LITERATURA

1. Bačić, F.: Društvena opasnost i protipravnost u krivičnom pravu. *Naša zakonitost* 13/1959/9—10, s. 385—400.
2. Bačić, F.: Granice represije u svjetlu kriminalne politike našeg socialističkog društva. *Naša zakonitost* 23/1974/2, s. 182—206.
3. Bačić, F.: Mere bezbednosti u našem sistemu krivičnih sankcija. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo* 3/1965/1, s. 11—22.
4. Bavcon, L.: Abnormni storilci kaznivih dejanj v novi kazenski zakonodaji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 26/1975/3, s. 171—174.
5. Bavcon, L.: Mogućnosti novih inkriminacija odnosno dekriminacija u novom jugoslovenskom krivičnom zakonodavstvu. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo* 12/1974/4, s. 575—584.
6. Bavcon, L.: *Zagrožene (predpisane) in izrečene kazni v kazenskem zakoniku in v pravosodni praksi*. Ljubljana, Inštitut za kriminologijo 1976. 89 s. + pril.
7. Djordjević, M.: Krivičnopravna zaštita jedinstva jugoslovenskog tržišta. *Jugoslovenska revija za krivično pravo i kriminologiju* 12/1974/4, s. 575 do 584.
8. Horvatić, Ž.: Razprava na posvetovanju Jugoslovenskega združenja za kazensko pravo in kriminologijo v Mostarju. Beograd 1974. s. 137 in nasl.
9. Jescheck, H. H.: Einführung. V: *Strafgesetzbuch in der neuen seit 1. Januar 1975 gültigen Fassung mit den wichtigsten strafrechtlichen Nebengesetzen*. München, Deutsche Taschenbuch Verlag 1975, s. 7—20.
10. Jugoslovensko udruženje za krivično pravo i kriminologiju. Godišnje savetovanje, 14. Budva 1976. gradivo.
11. Kardelj, E.: Referat o ustavnih spremembah na seji predsedstva CK ZKJ. *Delo* 4. 3. 1971.
12. *Kazenski zakonik SFRJ*. 1959, 1962, 1965, 1967, 1973.
13. Kobe, P.: Meje represije na področju gospodarskih deliktov. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 24/1973/4, s. 275—287.
14. Kobe, P.: Ugrožavanje javnog saobraćaja de lega ferenda. *Priručnik* 12/1964/1, str. 32—44.
15. Lazarević, L.: Zakonodavna nadležnost u regulisanju krivičnog-pravnog položaja maloletnih učinilaca krivičnih dela. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo* 12/1974/4, s. 585 do 594.
16. Materijali sa petog savetovanja Jugoslovenskog udruženja za krivično pravo i kriminologiju. Ohrid 1966. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo* 4/1966/2, s. 195—256 in št. 3, s. 343—457.
17. *Obrazloženje nacrtu saveznog krivičnog zakona*. Beograd, Savezna skupština 1974. s. 3.
18. *Obrazloženje saveznog krivičnog zakona*. Beograd, Savezna skupština 1974. s. 19.
19. *Osnutek kazenskoga zakona SR Slovenije*. Ljubljana, Republiški sekretariat za pravosodje, organizaciju uprave in proračun 1975.
20. Roxin, C.: Unterlassung, Vorsatz und Fahrlässigkeit. Versuch und Teilnahme. V: Roxin, C. et al.: *Einführung in das neue Strafrecht*. München 1974. S. 1—10.
21. Srzentić, N., Stajić, A.: *Krivično pravo SFRJ*. Beograd, Arhiv za pravne i društvene nauke 1954. 552 s.
22. Stajić, A.: Izgradnja jugoslovenskog materialnog krivičnog zakonodavstva na osnovama novih ustavnih rešenja. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo* 12/1974/4, s. 537—564.
23. Stree, W.: Rechtswidrigkeit und Schuld. V: Roxin, C. et al.: *Einführung in das neue Strafrecht*. München 1974. s. 49—53.
24. Šeparović, Z.: *Izmene u krivičnom zakonodavstvu*. Beograd 1974. 180 s. (Gradivo s posvetovanja Jugoslovenskega združenja za kazensko pravo in kriminologijo).
25. *Ustava SFRJ*. Beograd, Uradni list SFRJ 1974. 188 s.
26. Zlatarić, B.: Rehabilitacija i pravne posledice osude. *Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu* 10/1960/1, s. 46—61 in št. 2, s. 104—119.

UDC 343.21

Yugoslav Criminal Law: The new Dilemmas and the new Tendencies in Development

Bavcon, dr. Ljubo, Professor, Faculty of Law, Ljubljana

The new Yugoslav Constitution (1974) demands that certain changes occur in the field of Criminal Law too. These constitutional changes appear on two levels: one is the change in the distribution of the legislative power between the States (republics) and the Federation, the other touches upon the new Constitutional status of the man — the selfmanagement worker. The article deals with problems and dilemmas the legislators were faced with while working upon the new general part of the Criminal Code of SFRY, i. e., especially whether the new

draft should follow the old Code with mere smaller changes — or, whether should it change in its foundations. Thereafter the author deals more in detail with specifics of this general part of the Criminal Code. The second part of the article deals with the essential differences between the different State Code drafts. This, however, is limited to the essentials only and it deals with the depth and wideness of the changes, the decriminations and the new incriminations, system, and the measure of vindictive repressiveness.